



دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی فسا  
دانشکده پزشکی

پایان نامه برای اخذ درجه دکترای پزشکی عمومی

عنوان :

**بررسی شیوع عوارض محصولات دارویی جامد و نیمه جامد (پودرها و معجون‌ها) تجویز  
شده در سلامت‌کده بیمارستان شریعتی، مطالعه کوهورت پایش عوارض**

استادان راهنما :

**دکتر محمد هاشم هاشم پور**

**دکتر محمد مهدی هاشم پور**

نگارش :

**علی صفری**

شماره پایان نامه: ۹۳۰۷

بهمن ماه ۱۴۰۰

چکیده:

بررسی شیوع عوارض محصولات دارویی جامد و نیمه جامد (پودرها و معجون‌ها) تجویز شده در سلامتکده بیمارستان شریعتی، مطالعه کوهورت پایش عوارض

مقدمه: استفاده از گیاهان دارویی قدمتی به درازای تاریخ بشر دارد و کاربرد گیاهان در پیشگیری و درمان بیماری‌ها همچنان جایگاه خود را در بسیاری از جوامع و فرهنگ‌ها حفظ کرده است. لذا با توجه به تاثیرات جدی مصرف این گیاهان بر سلامت انسان، مطالعه حاضر با هدف بررسی شیوع عوارض محصولات دارویی جامد و نیمه جامد (پودرها و معجون‌ها) تجویز شده در سلامتکده بیمارستان شریعتی انجام شد.

روش کار: مطالعه حاضر، مطالعه کوهورت بود، که بر روی ۴۰۰ نفر از بیماران مصرف کننده پودرهای گیاهی و معجون‌های گیاهی مراجعه کننده به سلامتکده طب سنتی شریعتی در طی ۴ ماه انجام شد. بیماران داوطلبانه در مطالعه شرکت کردند و جهت ورود به مطالعه از بیماران رضایت شفاهی گرفته شد. در زمان تجویز این فرمولاسیون‌ها توسط پزشک مربوطه، اطلاعات بیماران شامل اطلاعات دموگرافیک، اطلاعات تشخیصی از نظر تقسیم بندی بیماری‌ها در طب سنتی و مدرن، اطلاعات داروهای رایج و گیاهی مورد مصرف همزمان با فرمولاسیون، در فرم مخصوص ورود به طرح ثبت گردید. طول مصرف تجویز دارو توسط پزشک ثبت شده و با بیمار به صورت هر دو هفته در طول مصرف و همچنین دو هفته پس از اتمام از جهت ایجاد عوارض به صورت تلفنی سوال شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم افزار SPSS۲۲ صورت گرفت.

نتایج: میانگین سنی بیماران  $38/16 \pm 16/86$  سال بود. ۶۸ درصد از آنها زن بودند. میزان شیوع عوارض بین بیماران مورد بررسی، ۹ درصد (۳۶ نفر) بود. ۳۳/۵ درصد از بیماران دارای تحصیلات دانشگاهی بودند. ۲ درصد بیماران سابقه آلرژی داشتند. میزان شیوع عوارض بین بیماران مورد بررسی ۹ درصد (۳۶ نفر) بود. بین آلرژی ( $p \text{ value} = 0/001$ ) و تحصیلات ( $p \text{ value} = 0/001$ ) با عارضه دارویی رابطه معناداری وجود داشت ولی بین سن ( $P \text{ value} = 0/05$ )، جنس ( $P \text{ value} = 0/84$ ) با عارضه دارویی ارتباط معناداری وجود نداشت.

**بحث و نتیجه گیری:** با توجه به نتایج مطالعه حاضر، هر چند عارضه جدی در اثر مصرف پودرهای گیاهی و معجون‌های گیاهی مشاهده نشد، ولی آموزش و اطلاع رسانی از طرف مراجع ذی صلاح درباره مصرف درست و منطقی فراورده‌های گیاهی، با لحاظ خطرات و عوارض احتمالی آنها ضروری است.

**واژگان کلیدی:** طب سنتی، عوارض، معجون‌های گیاهی، پودر، کوهورت

## Abstract

**Introduction:** Herbal medicine has a long history. The use of plants for the prevention and treatment of diseases plays a significant role in many societies and cultures. Just as any other treatment, herbal medicine has some considerable side effects too. The current study was conducted to evaluate the prevalence of side effects of solid and semi-solid herbal products (powders and semi solid formulations) prescribed in the Clinic of Traditional Medicine of Shariati Hospital, Fasa, Iran.

**Methods:** This study was a cohort, which was conducted on 400 patients who were referred to the Clinic of Traditional Medicine and prescribed to receive herbal powders and semi solid herbal formulations during 4 months. Patients participated in the study voluntarily and oral consent was obtained from patients to enter the study. At the time of prescribing the mentioned formulations by the physician, patient information including demographic characteristics, the diagnosis in terms of classification of diseases in traditional and modern medicine, history of common and herbal medicines used simultaneously with the prescribed formulation, were recorded in the prepared checklist. The duration of drug administration was recorded by the physician. The patients were followed up every two weeks during the use and also two weeks after completing the treatment by phone and were asked to report any types of side effects. Data were analyzed using SPSS version 22.

**Results:** The mean age of patients was  $38.16 \pm 16.86$  years. 68% of them are women. 48.3% of patients used potions and 51.7% used herbal powders. 33.5% of patients had a university education. 2% of patients had a history of allergies. The overall prevalence of complications among the patients was 9% (36 patients). There was a significant relationship between allergy (p-value = 0.001) and education (p-value = 0.001) with complications but no significant relationship was found between age (p-value = 0.05), sex (p-value = 0.84) with drug complication.

**Discussion and Conclusion:** According to the results of this study, no serious side effects were detected in the participants following the use of herbal powders and semi solid herbal formulations; However, educations and information from the competent authorities about the correct and rational use of herbal products, in terms of their risks and possible side effects are essential.

**Keywords:** Traditional medicine, side effects, herbal concoctions, powder, cohort